

No sendienām līdz šodienai

Prezentāciju sagatavoja:
Mag. paed. DLIAC metodiķe, logopēde I. Valentanaviča
DLIAC matemātikas skolotājs J. Bleidelis

Latvijas valsts tradīcijas un svētki

*No seniem laikiem, no mūsu tautas vēstures dzīlēm
pie mums nāk tautas tradīcijas.*

*Ar katru gadu vairāk cilvēku nonāk pie sapratnes, ka
tādas tautas svētku vērtības, parašas, vairāk tuvina dažādu
tautību un nāciju cilvēkus. Tā caur dziļu tautas tradīciju
ievērošanu veidojas sapratne un piederības sajūta savai
tautai, kā arī citu tautu tradīciju paražu sapratne un cieņa.*

*Tautiskās svētku svinības vienmēr tika pavadītas ar
visdažādākajām spēlēm, rotaļām, dejām, dziesmām, lekšanu
pāri ugunskuram. No seniem laikiem tautas līksmības radina
mūs mīlēt visu to, kas aug uz mūsu zemes. Svinot ražas
svētkus, mēs mācāmies ne tikai redzēt dabas skaistumu, bet
arī audzināt savī sapratni un drosmi par to, kas mēs esam
savai Zemei.*

Tieši tā, slavinot un godinot mūsu tradīcijas, rodas tēvzemes dēlu un meitu sajūta. Saprātne, ka mēs visi kopā esam viena vesela daļa. Svarīgi just piederību savai tautai, tās tradīcijām, būt daļai no tās “asinīm”. Cilvēks, kurš nezina savu dzimtu, tās saknes, nezina arī “Dzimtenes cieņu”.

Bieži vien tie, kas ir aizbraukuši uz ārzemēm, neslēpj, ka sirds un dvēsele palika tur, Dzimtenē. Tur, kur tēvs un māte audzināja un mācīja mīlēt savu zemi, tautu un tās tradīcijas. Ne ar ko, ne ar kādu visvarenāko tēlu nevar salīdzināt tās jūtas, ko cilvēks izjūt atgriežoties dzimtajās vietās. Ne ar kādiem aizjūras dārgumiem neapmānīsi savu dvēseli, kura plīst pušu, līksmo un raud, kad tavas kājas soļo pa dzimto zemi. Šeit ir īpašs lauku un zāļu aromāts, ne ar ko nesalīdzināms gaiss. Šeit katrs, kas kādreiz piedzimis, nes sevī, dvēselē, atmiņā savu dārgumu – “dzimtas piemiņu”.

Tautas tradīcijas un svētki nāk pie mums no gadsimtu dziļumiem. Agrāk daudziem svinības bija parasta lieta, un vienmēr tie bija Ziemassvētki, Meteņi, Jāņa un Līgo dienas, Ražas svētki un daudzi citi. Citiem vārdiem sakot, tautas svētki tika rīkoti ar vērienu, un turpinājās dažreiz pat nedēļu.

Pilsētās un ciemos tautas svētkos tika organizēti gadatirgi, kur amatnieki varēja parādīt savu meistarību un prasmi dažādu lietu izgatavošanā.

Visos laikos mūsu tauta izcēlās ar savu darba mīlestību. Tā, pēc ilgstošiem lauku darbiem, tika svētki, kur varēja cik vien tīk priecāties un atpūsties. Ciematos tautas svētki parasti notika uz centrālās ielas, pilsētās – laukumos vai klajumos pilsētu tuvumā.

Visi cilvēki ar prieku piedalījās svētkos. Jauniem cilvēkiem visdažādāko svētku apmeklēšana bija ne tikai izklaidēšanās, bet arī iespēja atrast otro pusīti. Ja kāds atteicās ņemt dalību izklaidēs, tad viņš tūlīt kļuva par objektu, par kuru var pasmieties. Vēl vairāk, ja kāds nelīksmojās, to uzskatīja par grēku. Tas, kurš neprot atpūsties un līksmoties “samaksās” ar agru atraitnību, bezbērnību, neaprecēsies vai arī zaudēs kādu radnieku.

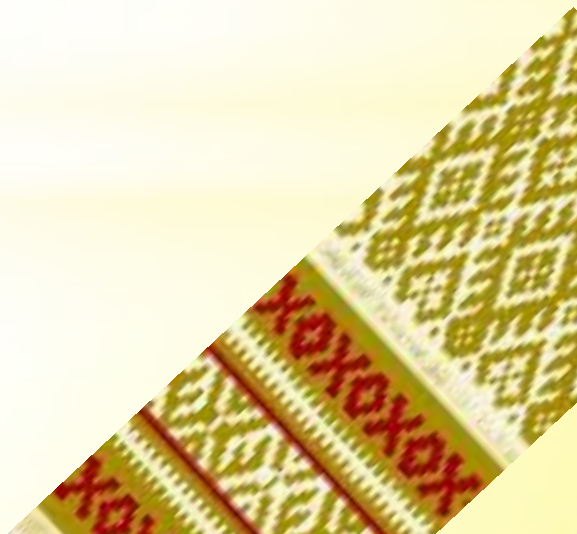
Grūtsirdība tas ir grēks. Vispār, proti strādāt, proti arī atpūsties!

Atpūta – tā nav tikai skaistas rotaļas, svētki ar dziesmām un jokiem, tas ir dažādu spēles, kuru pamatā ir kustīgums, kurās piedalās meitas un puisi, gan dalībnieki, gan skatītāji.

Jebkuru tautas svētku galvenā daļa – rotaļas, pēc kurām izvēlējas pārus un sākās dziesmas un dejas. Galvenais, visos tautas svētkos bija piesaistīt vairāk cilvēku, gan mazu, gan lielu. Tāpēc rotaļas un dejas tika rīkotās tradicionālo ugunskuru tuvumā, piemēram, uz Līgo svētkiem, ledus kalniniem uz Ziemassvētkiem, šūpolēm uz Lieldienām. Tā rīkojās tāpēc, lai piesaistītu dažādās izklaidēs vairāk cilvēku.

Tautas svētki un līksmības nedaraujami sastīti savā starpā. Vislielākās līksmības tika rīkotas īpaši:

- * Mārtiņos;*
- * Ziemassvētkos;*
- * Lieldienās;*
- * Meteņos, u.c.*

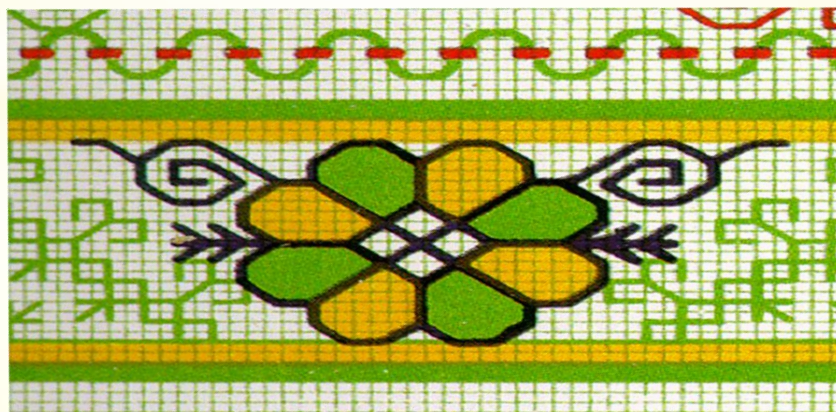

*Katri svētki deva cilvēkiem ne tikai baudu no
jautrās atpūtas, bet arī nesalīdzi dziļu slavinājumu par savu
tautu, tradīcijām, sabiedrības pamatiem, dzīves
noteikumiem un likumiem. Tāpēc tādi svētki bija svarīgi arī
jaunajai paaudzei, kas kā sūklis uzņēma sevī to, kas
gadsimtiem ilgi tika nodots no mutes mutē, no paaudzes uz
paaudzi.*

*Kādi tradicionāli svarīgāki tautas svētki nonāca līdz
mūsu dienām?*

Tā, tie varētu būt tautas svētki siltā gadalaikā.

Līgo – tie ir vasaras saulgriežu svētki. Nakts svētki priekšvakarā ir diezgan svarīgi. Daudzas ceremonijas notika tieši naktī, ar zāles, ūdens un uguns palīdzību. Šīs paražas ir saglabājušās līdz mūsu dienām. Ar krēslas iestāšanas iededzina ugunskurus, pār kuriem vēlāk rokās saķērušies iemīlējušies pāri. Veikt tādas izdarības uzskata par labu pazēmi: vai nu pat uguns nespēj šķirt iemīlējušos, vai arī viņiem nav bailes ne no kādām bēdām. Līgo svētkos tradicionālais ēdiens ir siers un alus. Uzskata, ka ļoti labi uz Līgo arī izpeldēties, jo šajos svētkos ūdenim ir īpašs spēks. Cilvēki peldas, lai ķermenis attīrītos no vecajām bēdām un slimībām, un gūtu veselību visam nākamajam gadam.

Vēl viena no Līgo nakts sastāvdaļām ir zīlēšana. Viena no vecākajām Līgo nakts ceremonijām ir mistiskā papardes zieda meklēšana.

No seniem laikiem uzskatīja, ka šis zieds tā īpašniekam atver visas pasaules dārgumus un noslēpumus, un tā iegunējam dāvā gaišredzību un varenību pār netīro pasauli. Svētki beidzās ar vainagu laišanu pa upi. Meitas palika upes vienā krastā, bet puisi devās uz citu. Ūdenī tika laisti vainagi, pīti no zālēm un lauku puķēm.

Pēc seniem ticējumiem, ja vainags, kuru palaida meitene, pieskarsies pie puīša kājām, viņai būs lemts šajā gadā apprecēties. Taču, ja vainags nogrims, tas nozīmēja, ka tā īpašniece neaprecēsies vēl daudzus gadus.

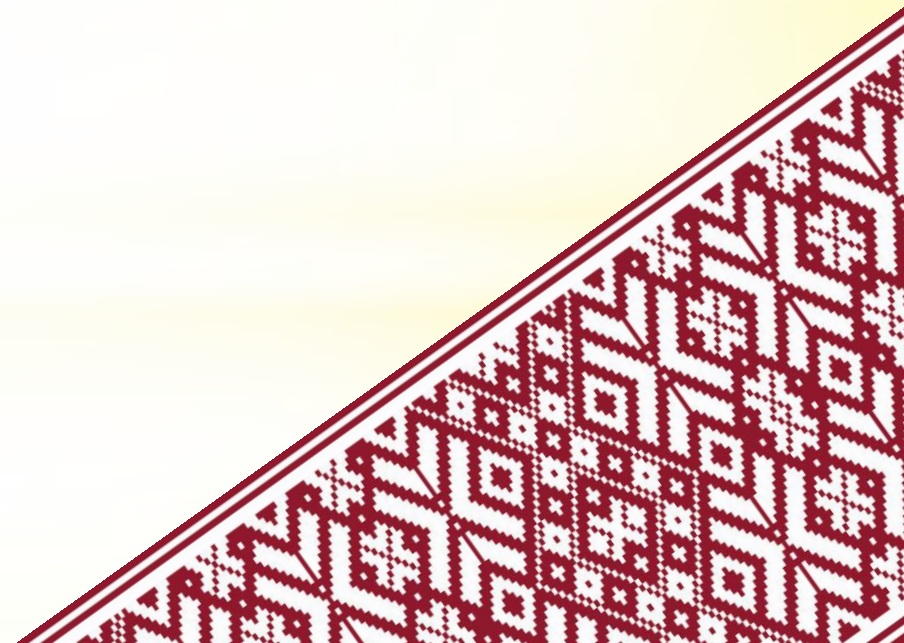
Vēl vieni tradicionālie svētki, ko svin plašā sabiedrībā, ir Lieldienas. Tautas svētki šajā sakarā varēja ilgt no dažām dienām līdz divām – trim nedēļām. Pagātnē ar savām saknēm aiziet olu krāsošanas tradīcija.

Kāpēc atnākot ciemos dāvina krāsotu olu?

Ar krāsotām olām apmainās, dāvina tās, ar to vēlot svētību un ilgu un laimīgu dzīvi. Cilvēki no seniem laikiem pavasari uztvēra kā jaunas dzīves sākumu un turēja cieņā Sauli, kas dod dzīvības spēku visam dzīvojam. Pavasara atnākšanai veltīja dziesmas un dejas, gāja rotaļās, spēlēja dažādas spēles.

Lieldienu svētkos bērni rīkoja olu ripināšanu - kura ola aizripos tālāk, kā arī sacensības, kura ola stiprāka. Tradicionāli visas Lieldienu olas krāsoja, kas ir simbols jaunas dzīves sākumam. Uzskatīja, ka olu ripināšana pa zemi, deva zemei labu auglību. Tradicionāla ir arī Lieldienu kuliča cepšana un dažādu ēdienu gatavošana. Ticīgie pēc ilgās ganēšanas, beidzot varēja sev atļauties svētku mielastu.

Protams, gan lieliem, gan maziem mīļākie ir arī Ziemassvētki, Jaunais gads. Visbiežāk Ziemassvētku svinēšanai izvēlējas visdāžādākos kostīmus: pārgērbšanās par dažādiem veciem cilvēkiem, dzīvniekiem bija ne tikai jautrība, bet arī laba pazīme. Nav iespējams iedomāties Ziemassvētkus bez Ziemassvētku eglītes. Šī skaistule uz

Ziemassvētkiem atnāca no Vācijas. Četras nedēļas pirms Ziemassvētkiem, māju rotāja ar Adventes vainagu un lika četras sveces. Katru nedēļu aizdedza kārtējo sveci, kas liecināja par Ziemassvētku tuvošanos. Līdz ar svētku iestāšanos saimnieces galdā lika garšīgus ēdienus, pēc tam sākās Ziemassvētku zīlēšana. Tājās iesastījās gan jaunatne, gan gados vecāki cilvēki.

Latviešu gadskārtā Meteņus svin starp Ziemassvētkiem un Lieldienām. Meteņiem arī ir daudz tradīciju: salmu lelles dedzināšana, plandīja pelnus gaisā, atdodot tos zemei. Tas iezīmēja aukstās ziemas pavadīšanu, un pavasara ar siltumu atnākšanu. Tika veiktās jautrās vizināšanās ar ragavām, līksmaino dziesmu dziedāšana par pavasara sagaidīšanu. Saimnieces cepa visdažādākās pankūkas, kā Saules simbolu, kas nes sev līdzī dzīvību, prieku, siltumu, gaismu, dabas atdzimšanu, atbrīvošanos no sniega un sala gūsta.

Tautas svētku svinēšana saliedēja pilsētu un lauku iedzīvotājus, palīdzēja cilvēkiem izjust sevi kā dzimtās zemes daļu.

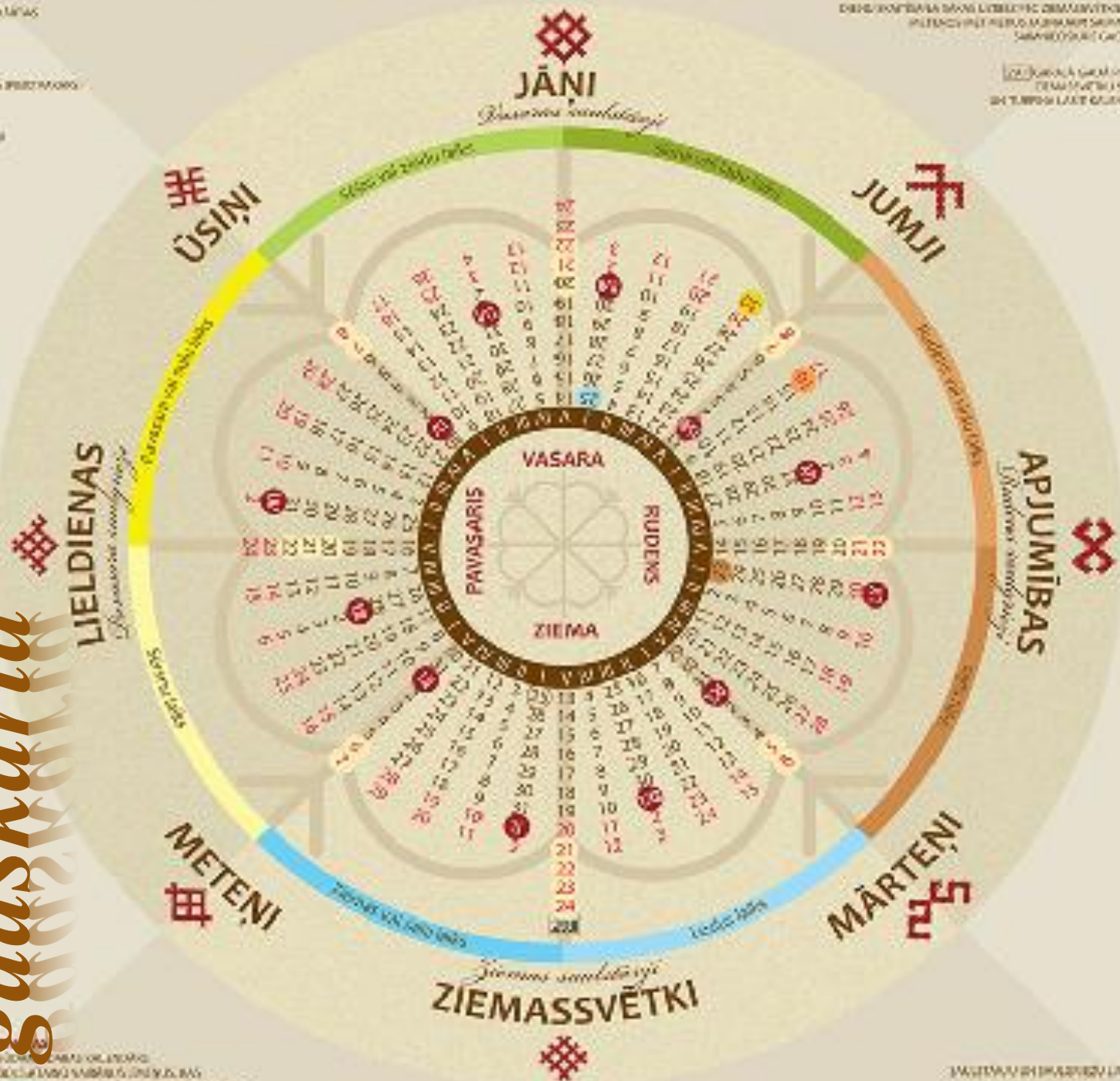

Saules gadskārtā

- 13. 4. JĀNIĒTĀS
- 14. 4. JĀNIĒTĀS
- 15. 4. JĀNIĒTĀS
- 16. 4. JĀNIĒTĀS
- 17. 4. JĀNIĒTĀS
- 18. 4. JĀNIĒTĀS
- 19. 4. JĀNIĒTĀS
- 20. 4. JĀNIĒTĀS
- 21. 4. JĀNIĒTĀS
- 22. 4. JĀNIĒTĀS
- 23. 4. JĀNIĒTĀS
- 24. 4. JĀNIĒTĀS
- 25. 4. JĀNIĒTĀS
- 26. 4. JĀNIĒTĀS
- 27. 4. JĀNIĒTĀS
- 28. 4. JĀNIĒTĀS
- 29. 4. JĀNIĒTĀS
- 30. 4. JĀNIĒTĀS
- 31. 4. JĀNIĒTĀS

DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ
DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ
DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ

DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ
DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ
DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ

DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ
DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ
DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ

DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ
DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ
DEKĻĀRIJAS UNAS LĪBĒTĪGĀS DEKĻĀRIJAS - 1926. DECEMBRĒ

Raksti latviešu tautas tērpos

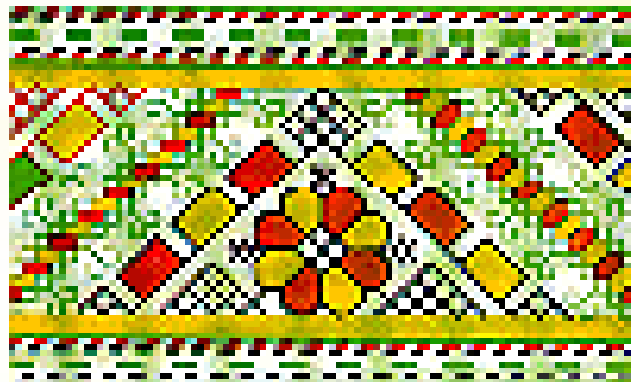
Latvju raksti kā tautas garīgā spēka avots

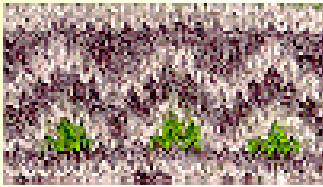
Mūsu senču dzīve bija dažādu grūtību un pārsteigumu pilna, lai pasargātu sevi un savus mīļos: bērnus, vīru, tika izmantotas dažādas ornamentālas zīmes, kuras sauc par latvju rakstiem, un kuru enerģētika tika nodota no paaudzes uz paaudzi līdz mūsdienām. Pavadot savus vīrus, dēlus, līgavaiņus tālajos ceļos, sievietes gatavoja rakstiem izrotātus dažādas apģērba detaļas, gabalus. Šajos rakstos katra sieviete ielika dāliņu no savas dvēseles, savām domām, mīlestības un cerības. Šiem rakstiem piemita maģisks spēks, tie palīdzēja nēsātājam pārvarēt visdažādākās grūtības un deva gara spēku, kā arī palīdzēja saglabāt dvēseles skaidrību.

Dieva zīme

Parasti trijstūris vai kāsis ar virsotni uz augšu. Šo zīmi novietojot vertikāli plaknē, smaile norādīs uz debesīm. Apzīmē debesu jumu, vīrišķo spēku, gaismu, tiekšanos uz augšu. Latviešu mitoloģijā par vecāko gaismas kulta dievību uzskata debesis. Debess ir sfēra, kurā uzturas galvenais valdošais spēks Dievs, tāpēc viņa grafiskais simbols atbilst debess simboliskam attēlojumam.

Arī valodnieki uzskata, ka sākotnēji vārds "Dievs" ir nozīmējis to pašu ko "debesis". Dieva zīmi parasti iegrieza uz sadzīvē izmantojamām lietām. Visvienkāršākajā veidā šī zīme parādās kā vienādsānu trijstūris ar 90° leņķi augšā, kas izskatā līdzīga jumtam un simbolizē debesis kā pasaules juntu. Atbilstoši šai zīmei mūsu senči veidoja savu māju jumtus un tādejādi dzīvoja zem Dieva zīmes.

Plaši pazīstams Dieva zīmes veids ir tradicionālais trijstūris ar vienu aplīti (ts. Dieva acs) vai trim aplīšiem virsotnē. Zīme sastopama sazarota vai apvienota ar Austras koku un zemes zīmēm ([Māras zīmi](#)).

Šai zīmei ir ļoti liela simboliskā jēga, tā piesaista dievišķos un radošos spēkus. Mūsu senči pret Dievu vienmēr ir izturējušies ar lielu godbijību:

Klusat, jauni, klusat, veci,

Dievs ienāca istabā,

Dievs ienāca istabā,

Vaicā nama saimenieku.

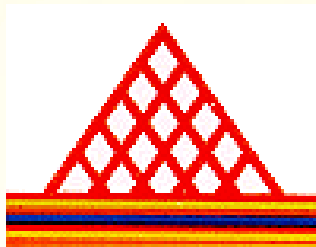

Māras zīme

Māra ir materiālās pasaules dieve, sieviešu aizstāve, auglības devēja un arī zemes un pazemes valstības pārvaldniece. Nozīmīga vieta latviešu mitoloģijā ir dievībām - mātēm. Cilvēks pēc nāves nonāk Zemes mātes valstībā un šī dievība savukārt pārziņā daudzas citas mātes - Meža, Vēja, Jūras, Piena, Lopus, Veļu u.c. mātes - paturot savā pārziņā arī pazemes valstību un atkal apvienojoties Māras tēlā. Māra Zālīte ir izteikusi atziņu, ka daudzās latviešu folkloras Mātes ir "Mātes Māras dažādas izpausmes".

Māras zīme parasti tiek attēlota kā vienādmalu trijstūris, kāsis, pusloks ar virsotni uz leju. Attēlojot šo zīmi horizontālā plaknē, tās malas raugās uz ZR un ZA, tie ir virzieni, kur Latvijā vasaras Saulgriežos Saule noriet un Jāņu rītā uzlec. Zīmei piemīt dziļi simboliska jēga un pretējs spēks Dieva trijstūrim, tādēļ, tos apvienojot, iegūst līdzsvaru un saskaņu.

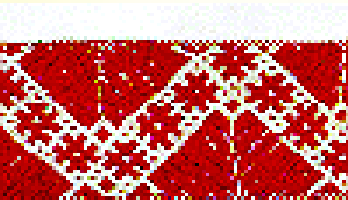
Abas šīs zīmes uzvelkot vienu pāri otrai, iegūst sešstūru lietuvēna krustu. Dievturu skaidrojumā Dievs ir Pasaules Tēvs un Māra - Pasaules Māte. Māras trijstūris var būt sazarots un kuplināts. Daudzie Māras veidi parādās arī Māras zīmēs - tās ir vairāk nekā citiem - Māras trijstūris, Māras ūdeņi, Māras zeme, Māras krusts jeb krustukrusts. Šīs zīmes piešķir pamatīgumu, drošību, saistību ar dabas un zemes spēkiem.

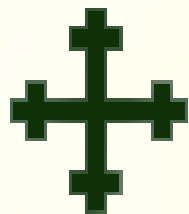

Māras līklocis

Runājot par līkloci ir jāatzīmē, ka gan latviešiem, gan citām tautām tas ir simbolisks ūdens atveids. Varbūt tāpēc ir pieņemts uzskatīt, ka līkloča zīme simbolizē Māru kā Jūras māti un Ūdens māti. Ir pieņemts uzskatīt, ka vienkārša horizontāla līnija simbolizē Māru kā Zemes māti un šo zīmi sauc par Māras zemi. Līklocis ir viens no ģeometriskā raksta pamatelementiem, kas lietots jau paleolītā.

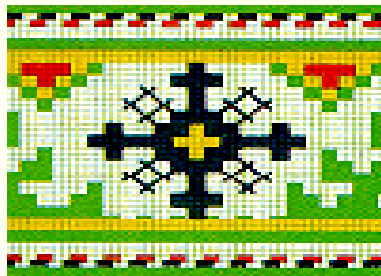
Būtiski līkloča kā rotājoša elementa īpatsvars pieaug vēlajā dzelzs laikmetā. 18. -20.gs tautas mākslā līklocis bieži veido malu noslēgumu rakstu joslu kārtojumā. Tautas mākslas paraugos ir atrodami daudz Māras līkloča kuplinājumi. Bieži līklocis parādās arī kā galvenais raksts. Līklocis diezgan bieži tiek izmantots kā citu rakstu salikumu pamats. Sastopams arī līklocis ar nošķeltām galotnēm, t.s. pārtrauktais līklocis.

Māras krusts

Senie latvieši ticēja, ka visa materiālā pasaule ir Māras pārziņā, t.s. arī maize, uguns un tās saglabāšana. Varbūt tāpēc krustu krusts, kurš tiek uzvilks uz maizes klaipiņa un vakarā ievilks pavarda pelnos, iegūst nosaukumu Māras krusts. Pārkrustojot krusta galus, iegūstam zīmi, kas izsaka gan noslēgtību, gan pilnību, gan nāvi. Zīme cieši saistīta ar uguni, māju, auglību.

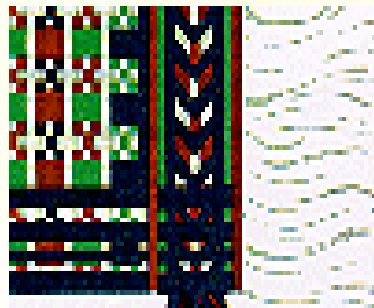
Lieta, kam Māras krusts uzvilkts, simboliski tiek ziedota Mārai, saņemot pretī tās svētību un uzraudzību. Reizēm krustu sauc arī par Laimas krustu. Māras krustu ļoti bieži izmanto sieviešu rotās un apģērbos.

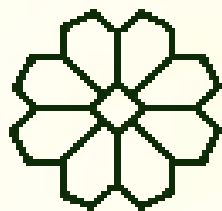
Laimas zīme

Ļoti sena zīme ir Laimas zīme jeb slotiņa. Austrumbaltijā tas ir viens no populārākajiem kaula rotājumu veidiem mezolītā. Cilvēka mūža licēja Laima folklorā tiek tēlota kā būtne, kas izvēlas katram no mums likteni, pārrauga mūža gājumu. Laima pārstāv īpašu dievību grupu, t.s. likteņdievības. Latviešu folklorā tiek pieminētas trīs likteņdievības - Laima un arī Dēkla un Kārta, kuru vietā daudzviet ir stājusies Laima.

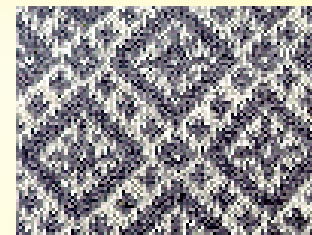

Kā mūžam zaļās dabas un dzīvības simbols gan tautas tradīcijās, kāzu un bēru rituālos, gan ornamentā līdz pat 20.gs noturīga bijusi skuja un egle. Žagars, skuja un slota ar savām simboliskajām īpašībām pārnēs laimi un labu izdošanos arī uz priekšmetiem, kur tie attēloti.

Saules zīme

Debesis mēs redzam divejādas - dienas debesis un nakts debesis. Dažādu tautu senajās ticībās debesu spīdekļiem ir piedēvēta dažāda jēga. Latviešu tautas folklorā no debesu spīdekļiem centrālais ir Saule. Saule ir mūžīgās kustības un dzīvības simbols. Citu zīmju vidū Saule ierindojas uz viena no augstākajiem pakāpieniem. Saule ir visa redzētāja un zinātāja. Latvijas teritorijā Saules simboli koncentrisku aplū veidā kaula un raga priekšmetu rotājumos ir sastopami jau vēlajā neolītā. Rombs jeb četrstūrainā Saules zīme ir sastopama uz mezolīta keramikas.

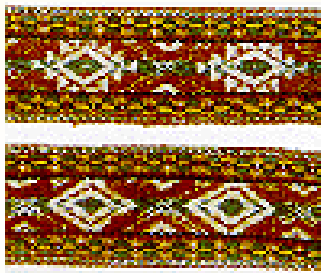

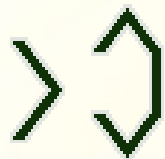

Mēness ir Saules vīrs un vēl Saulei ir diezgan plašs radu pulks. Folklorā sastopam Saules tēvu, Saules māti, Saules meitas, Saules brāļus, Saules bērnus, Saules dēlus, Saules vedeklas utt. Starp citām zīmēm, Saules zīmei ir ierādīta goda vieta arī tāpēc, ka Saules zīmes apzīmējumi visi ir apaļi priekšmeti (lode, ola, zelta zīle u.c.), kuru ritēšana apzīmē Saules kustību debesu velvē. Visvienkāršākajā veidā Saules zīme ir aplis. Visiem atvasinātajiem un sarežģītākajiem Saules simboliem grafiski ir uzsvērta vidusdaļa. Saules raksts ir ģeometrisks un stingri simetrisks. Saules zīme parasti ir uzsvērta vai rotājuma vidū un kuplināta arcitiem sīkiem rakstiem. Saules raksta atvasinājumu ir ļoti daudz, parasti tas ir kuplināts daudzstūris - izplatītākās ir astoņlapu rozetes, bet pietiekami bieži ir sastopamas arī četrstūrainās Saules zīmes.

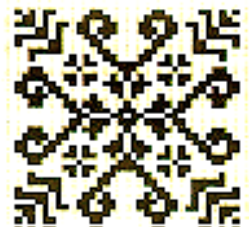
Latviešu tautas mākslā Saules motīvs ir sastopams uz visdažādākajiem priekšmetiem. Šis raksts sastopams visā Latvijas teritorijā, katrā novadā ievērojot savas īpatnējās tradīcijas. 18.-20. gs. tautas mākslas darinājumu rotājumos saulīte ir visiemīļotākā ģeometriskā raksta sastāvdaļa, kas neskaitāmos variantos vienlīdz plaši ir sastopama visā Latvijas teritorijā. Bieži Saules zīme vienā rakstā atkārtojas vairākas reizes, apzīmējot maģiskos auglības un siltuma rituālus. Saules zīme bieži tiek lietota sieviešu rotās un apģērbos, visvairāk Saules zīmju ir atrodamas uz tiem darbarīkiem, kas meitām vajadzīgi pūra darināšanai. Saules raksti ir paši svarīgākie sieviešu goda tērpu rotājumos, tāpat tie ir neiztrūkstoši kāzās līgavainim dāvināmo cimdu un zeķu rakstos.

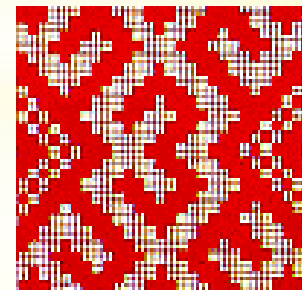

Mēness zīme

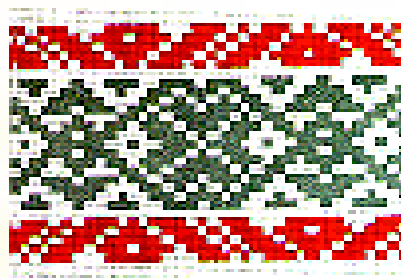
Mēness ir viens no solārās simbolikas centrālajiem elementiem gandrīz visās senajās civilizācijās. Latvijā mēness zīme ir pazīstama kopš vēlā neolīta. Mēness zīme visbiežāk lietota kopā ar Saules un zvaigznes zīmēm. Mēness darbs ir rūpēties par zvaigznēm kā tēvam par bērniem. Tik mīļš kā Saulīte, māmiņa Mēness nav, taču tāpat turēts lielā cieņā. Mūsu senči ir izmantojuši Mēness kalendāru savu ikdienas darbu plānošanā. Mēness simbolam ir visciešākā saite ar zemkopības kultu. Zemnieks zināja, ka Mēness ietekmē un veicina augšanu, tāpēc pielūdza Mēnesi. Mēness ir uzskatīts arī par karavīru sargātāju un ar Mēness zīmēm vairāk ir rotāti vīriešu, it īpaši, karavīru apģērbi un rotaslietas.

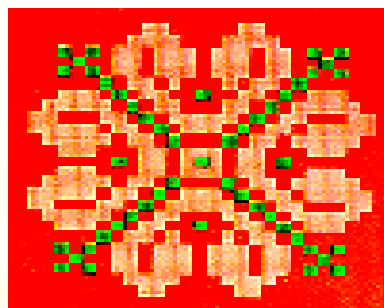
Visvienkāršākā Mēness zīme ir pusloks, kurš tehnisku iemeslu dēļ bieži tiek parādīts kā vienādmalu 90° leņķis - skujiņas daļa. Mēness zīme var būt ar nolocītiem galiem vai ielauztu vidu. Bieži ir sastopami arī kuplāki Mēness zīmes atvasinājumi, no kuriem populārākā ir zīme, kas veidota no divām 90° leņķī savienotām zīmēm. Pa pāriem savienotas zīmes parasti norāda uz simbolisko saistību ar auglības kultu.

Tiesa gan, rakstos meitas, Mēness zīmes ir maz lietojušas, jo rokdarbos pārsvarā valda Saule kā gaismas devēja. Senās rakstu veidošanas tradīcijas liecina, ka simboli, kas saistīti ar debess sfēru, bijuši goda tērpu rotājumi un rakstu hierarhijā ir ieņēmuši augstāku pakāpi. Par vienu no Mēness zīmes sarežģītākiem atvasinājumiem uzskata arī Ūsiņa - pavasara auglības dieva simbolu.

*Latviešu ornamentu vidū sastopams arī t.s.
Mēness krusts - ap apli vai četrstūri simetriski
izvietotas četras Mēness zīmes. Šajā zīmē
varētu būt attēlotas četras Mēness fāzes.
Mēness krustam piemīt sargātāja spēks.*

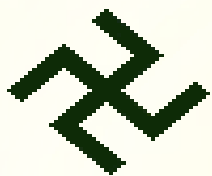

Zvaigznes

Trešā svarīgākā debess spīdekļu zīme ir zvaigzne. Tai ir liela nozīme tumsas un pazemes spēku atvairīšanā. Zvaigžņotam rakstam latviešu ticējumos ir maģiska nozīme - tas pasargāja no ļauna. Zvaigžņu sega naktī sargā gulētāja dvēseli. Parasti rakstos sastopamā zvaigzne ir taisna un slīpa krusta salikums.

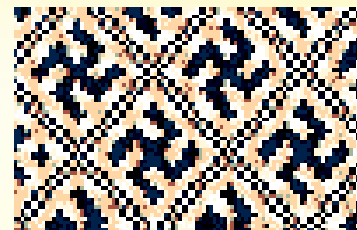
Zvaigznes visvienkāršākā forma ir krusts. Krusta zīme daudzām tautām ir gaismas un arī uguns simbols. Pagāniskajos ticējumos un maģiskajos rituālos bieži liela nozīme ir ierādīta krustam vai tā atvasinājumiem. Latviešu etnogrāfiskajos rakstos krusta zvaigznei ir četri, seši vai astoņi stari.

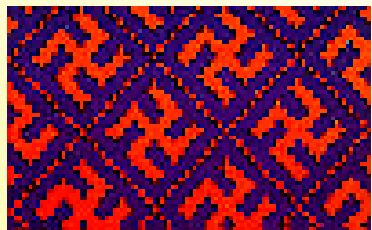

Pērķona krusts

Pērķons ir viens no vecākajiem senču dieviem un tiek dēvēts arī par Veco tēvu. Latvijā Pērķona krusts sastopams jau no 3. - 4. gs. izrakumos atrastajās lietās. Agrajā dzelzs laikmetā tas attēlots, piemēram, latgaļu bronzas rotās un somugru cilšu emaljētajās saktās. Vēlajā dzelzs laikmetā rakstam parādās jau daudz dažādu atvasinājumu un ir sastopami dažādi krāšņi varianti.

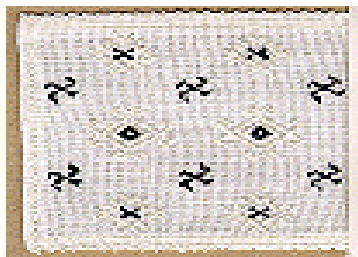

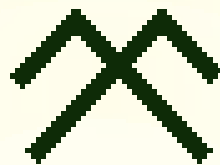
Šai zīmei ir vairāki nosaukumi - svastika, ugunskrusts, Pērkona krusts vai zarukrusts. Ugunskrusts jeb Pērkona krusts simbolizē un piesaista laimi, enerģiju, uguni, pērkonu un vēju. Šai zīmei ir ļoti liels variantu skaits. Ugunskrusts ir saistīta ar Sauli, Laimu, un Pērkonu, tādēļ to mēdza iegriezt bērna gultiņas galā, kā arī ieaust jostā ar kuru bērnu satin. Kādreiz Augškurzemē bija paraža, bērniņam piedzimstot, mājas spāres galā pakārt kokā grieztu ugunskrustu, kuru noņem tikai cilvēkam nomirstot. Šī zīme, tāpat kā Jumis, bieži ir redzēta uz svētakmeņiem, kā arī plaši izmantota amuletos, rotās un zintniecībā. Jostās, sagšās, cimdos, zeķēs un kreklos šo zīmi ierakstīja, lai nēsātāju pasargātu no visa ļaunā. Pērkons darbojas kā visu ļauno spēku vajātājs.

Jostās un citur ornamentos bieži vien blakus esoši kāršu krusti savienoti tā, ka vienam gali noliekti Saules kustības, bet otram - pretējā virzienā. Kompozīcijās Pērkona krusts bieži vien ir novietots stūrainās saulītes centrā.

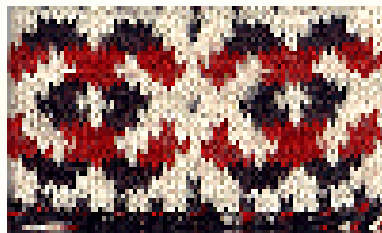
Ne vienmēr ugunskrustu viegli pazīt. Garenajās joslu kompozīcijās mēdza izmantot tikai pusi vai pat ceturto daļu raksta, brīvās vietas aizpildot ar citiem, sīkākiem rakstiem.

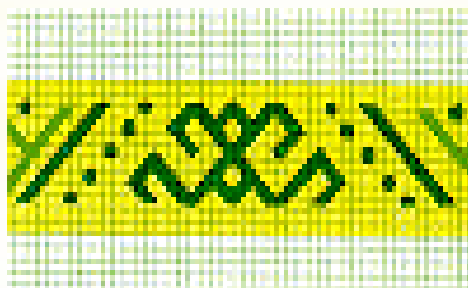

Jumis

Jumis ir auglības zīme, ar to saistīti dažādi labības pļaujas un ražas rituāli. Grafiski jumja zīme atgādina divus sakrustotus kāsišus vai burtu W. Viena no versijām varētu būt, ka šī zīme veidojas savienojot Māras zīmi ar Dieva zīmi. Jumja zīme ir atrasta uz ļoti seniem priekšmetiem, arī uz svētakmeņiem.

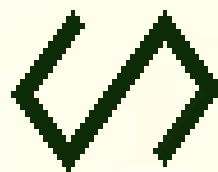

*Par Jumja mājvietu tiek uzskatīti gan divi kopā
saauguši ziedi vai rieksti, gan tradicionāli arī divas
labības vārpas - Jumim viss padodas dubulti. Jumi
mēdza glabāt istabā goda vietā, kā arī jaunu meitu
pūra dibenā. Zīmes grafiskajam attēlam ir sastopami
ļoti daudz dažādi varianti, no kuriem daļa var būt
grūti atpazīstami. Bieži tiek ieausta jostās, to iecērt
virs durvīm, pagrabiem, klētīm, skapjiem.*

Tāpat bieži, gatavota no koka, Jumja zīme tiek novietota spāru galos, tādejādi nodrošinot bagātību un saticību mājās. Jostu, kurā ieausts Jumis parasti nēsā saimnieks. Rakstu salikumos Jumja zīme visbiežāk ir izmantota joslu kompozīcijās, tās forma lieliski atbilst jostu un prievīšu rotāšanai.

Zalktis

Simbolizē gudrību un zintniecību. Zalktis tiek uzskatīts par svētu dzīvnieku, kam ir pieejama visa gudrība. Visspēcīgākais esot baltais zalktis.

Zalkša zīmi mēdz pieskaitīt Māras zīmju grupai, jo Māra mēdzot iemiesoties čūskā. Māras zīme sevī ietver arī Veļu mātes simbolu un zalktis savukārt ir cieši saistīts ar veļu pasauli.

Zalkša zīme bieži ir sastopama sieviešu apģērbos un uz pirts lietām. Zalkša zīmei ir saistība ar veļiem un veļu pasauli, rakstos uz svētakmeņiem tā atrodama kā pazemes simbols, jeb kā svētā dzīvnieka, pazemes valstības sūtņa simbols.

Zalkša zīme pēc uzbūves ir līdzīga ugunskrusta zīmei, bet nav pareizs uzskats, ka krustojot divas zalkša zīmes var iegūt ugunskrustu.

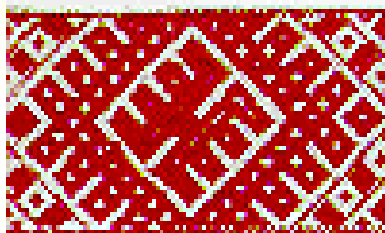
Ūsiņš

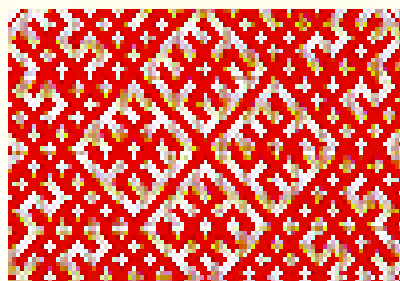
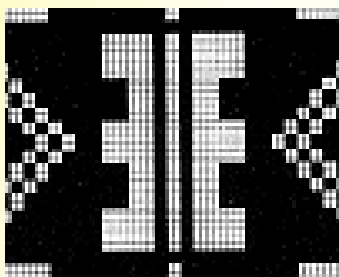
Ūsiņa zīme ir līdzīga diviem ar mugurām pretī saliktiem E burtiem vai atslēgai.

Ūsiņa zīme apzīmē senākā gaismas dieva Ūsiņa zirgus, Saules vedējus. Spriežot pēc folkloras materiāliem Ūsiņš varētu būt gaismas dievs, zirgu aizgādānis, vai pat bišu dievs.

Ūsiņu dažkārt dēvē par tēvu, tiek minēti arī viņa dēli. Senākajos priekšstatos Ūsiņš pieder pie debesu dievībām. Pamazām priekšplānā izvirzās Ūsiņa saistība ar pavasari, zemnieku jaunā gada dzīves rituma sākumu un ar viņa rūpēm par zirgiem.

Ūsiņa zīme visbiežāk ir sastopama cimdos. Šādus cimdos sauc par atslēgaiņiem, un tie valkātājam dod īpašu veiksmi ceļā.

Ūsiņš būtībā ir jaunākās dievības - Jurģa - senais nosaukums. Tāpēc Ūsiņa diena tiek svinēta 23. aprīlī, kad arī pirmo reizi laida zirgus pieguļā, upurēja Ūsiņam gaili un rīkoja Ūsiņa tirgus zirgu pirkšanai un pārdošanai.

Materiālu var izmantot:

Vispārējās un speciālās izglītības iestādēs, skolēnu valodas kompetenču attīstīšanai, pilnveidei, kā arī audzināšanas procesā piederības savai zemei un tautai veidošanai.

Piedāvātais materiāls dod iespēju apzināties savas garīgās saknes, veidot patriotisma jūtas, celt katra pašapziņu un dzīves vērtību izpratni.

Prezentācijā izmantotie materiāli:

Alsupe A., Audumi Latgalē 20. gadsimtā, v/a «Tautas mākslas centrs», 2008.

Grasmane M., Latviešu tautas tērpi: raksti, izšūšana., Rīga

Jansone A., Karlsone A., Ieteikumi latviešu tautas tērpu valkātājiem, 2. burtnīca, Rīga, v/a «Tautas mākslas centrs», 2005.

Nadziņa V., Mājturība «Man māsiņa jostas auda», Rīga, Zvaigzne ABC, 1998.

Ieskats holistisko terapiju formās, sastādītāja J. Hadaņonoka, Rīga, SIA Izglītības soļi, 2003.

Interneta materiāli :

www.google.lv latviešu tautas raksti.

